

De Probatis|| Sanctorvm|| Historiis

Partim|| Ex Tomis Aloysii Lipoma-||ni, Doctissimi Episcopi, Partim Etiam||
Ex Egregiis Manuscriptis Codicibvs, Qvarvm permultæ antehàc nunquàm
in lucem prodière

Complectens Sanctos Mensivm || Ianvarii Et Febrvarii

Surius, Laurentius

Coloniae Agrippinae, 1576-

VD16 S 10258

De S. Laurentio patriarcha Veneto.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77365](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77365)

Patres possessionis coheredes, inaudita miserabilique nece notum est finiri ad extrema venientes.

S. Gudila
transfertur
Bruxellas.

S. Gudila
transfertur
Bruxellas.

Carolus
dux quæ sit
largitus ec-
clesiæ eius.

S. Gudila
ad S. Mi-
chaelis ec-
clesiam
transfertur.

Carolus verò dux pro nihilo ducens damna terrarum, felici commercio gaudet se celestem accepisse thesaurum. Quem cum debito honore in ecclesiam sancti Gaugerici Bruxellas intulit, & quid sibi cesseret boni, volens probare oculis, temerè, quannis deuotè, aperuit thecam virginis: sed mirum dictu, ecclesiam totam derepentè nebula circumfundit, omnemque diurni luminis adspèctum in nocturnas tenebras permutans, oculos præsentium caligo retundit, atque sic providentia Dei omnes ab incepta temeritate retraxit. Saniori interim dux innitens consilio, se vnà cum aliquanta fidelium plebe in contritione carnis ac spiritus coarctauit triduo, vt quod faciendum incauta persuasit temeritas, summa, quæ omnia vincit, humilitas impetraret. Et iam tertia dies illuxit, memoratusque princeps ad loculum beatæ virginis cum sacerdotibus ac thymiamate accessit, aperuit, & quod desiderabat vidit, inuocataque Dei maiestate occlusit, ac sigillo obsignauit. Postea verò partem quandam villæ, quæ vocatur Molenbecca, sanctæ Gudilæ tradidit, & sex familias addidit, & alia complura altaris vestimenta donauit. Illic non sine magna veneratione quieuit vsque ad tempora comitis Baldrici, nepotis Caroli ducis. Millesimo quadagesimo septimo anno incarnationis Dominicæ, XV. indictione, Damasus summo Pontifice Apostolicæ sedi præsentente, Henrico II. regnante, dedicatum est in monte Bruxellis templum XVI. Calend. Decemb. ad laudem nostri redemptoris, in honorem sancti archangeli Michaëlis à Gerardo Cameracensi episcopo. Lambertus verò, qui & Baldricus comes, Henrico fratri succedens, cuius præsentia tunc omnia illic congruenter erant ordinata, eodem die illud corpus sanctissimum de ecclesia sancti Gaugerici cum episcopo cæterisque sacris ordinibus leuauit, atque cum summo honore in ecclesia sancti Michaëlis reposuit. Et adueniente in omnibus vxore sua Oda, quæ fuit Gozelonis ducis filia, ad seruiendum Deo sanctæque Gudilæ virgini, ibi clericos constituit, & ad vsus eorum ipsam ecclesiam cum decimis, & alia plura legaliter contulit. Ibi nunc quoque, ad ostendenda gloriosæ virginis merita, multa & magna sunt miracula. Hæc de virgine Dei pauca tantum è multis in nostrâ venère notitiam, ommissis proculdubio plurimis, quæ nos præterierunt. Sed hîc nostrâ de virgine claudatur oratio, eiusdemque nobis non desit intercessio, quæ & me scribentem, & te Christiane respiciat legentem, Amen.

**BERNARDI IVSTINIANI ORATORIS EXPOSITIO
LITISSIMI, IN BEATI LAURENTII IVSTINIANI
Venetiarum protopatriarchæ vitam, ad monachos Car-
thusienses Præfatio.**

Franciscus
Taruisanus.

Etsi non dubito, venerandi patres, quin Patriarcha Laurentius sicut viuens solebat, ita etiam vita functus excipietur à vobis omni pietatis officio: iucundiores tamen eius aduentum esse existimaui, si rationem, qua suauissimus gratissimusque hospes ad vos veniat, cognoueritis. Nam quum eum à teneris annis dilexisssem, plus etiam quam parentem, atque illius discessu moerens, desiderarem aliquid solatij, optabam (vt amantium mos est) aliquam illius imaginem, non Lysippi quidem manibus, aut Apellis, sed quæ potius exprimeret & mores illius, & actiones, & verba: quæ nisi literarum viua (vt ita dixerim) pictura fideliter atque perfectè representari non possent. Illud igitur vnum cupiebam, illud optabam, singulares illius caelestesque virtutes, & cuius pontificum veterum merito non impares, præstantis alicuius ingenij literis illustrari. Quod cum ipse mecum sæpius agerem, sæpè etiam cum his venerabilibus patribus vestris, qui apud nos sunt, & præsertim cum angelici spiritus viro Franciscus Taruisano, præfecto vestri cœnobij, accidit inter nos officij quedam & pietatis plena contentio. Quum orarem ego illum, & ille contra me, vt aliquid de vita nostri pontificis scriberem: dicebam esse illi auctoritatè, esse doctrinam: consueuisse per multos annos cum Laurentio, multa vidisse, multa cognouisse: singulari charitate ac reuerentia ei fuisse deuinctum: Vereri me præterea dicebam, nè si ego scriberem

scriberem, sanguinis propinquitatis obest fortasse Laurentij causæ, & (velut in foro solet) testimonium nepotis in causa patris suspectius haberetur. At ille eisdem contra me rationibus urgebat enixius, & facultatis, & consuetudinis, & amoris: atque (vt est præstanti doctrina & vsu rerum) intueri iubebat Ambrosium, qui Satyri fratris laudes duobus libris complexus est: adspicere Bernardum, qui Gerardo fratri, inter cæteras nobilissimas super Cantica homilias, locum præcipuum eius laudibus inseruit. Neque Latinos solum memorabat, sed Græcos etiam. Nam & Chrysostomus parentis, & Basilii filii sororis vitas & laudes, quemadmodum noster Aurelius Monica matris, prosecuti sunt. An (præterea dicebat) si quotidie vides alienos & externi generis homines concurrere ad illius sepulcrum, qui aut statuas, aut flores, cercosve in testimonium venerationis apportent: quid tandem tibi necessitudine nepoti, pietate filio, tantis illius beneficijs obstricto agendum est? Te certè audiui, quum diceres illum tibi sæpè magnis in laboribus præsentem adfuisse numine, quemadmodum promisit ipse tibi, dum migraret à vita. Nonne igitur ad illius honorem & gloriam, (nisi ingratiſſimus esse vis & haberi) quicquid in te est aut facultatis & ingenij, aut denique studij & diligentia, conferendum? Hæc igitur ille quum diceret non minus prudenter quàm amicè, certè in memoriam redigebat, id ipsum vsu accidisse, ferè per omnes ætates. Omitto enim præscos illos gentiles, vt Catonem, vt Cæsarem, vt Thucydidem & Xenophontam: quorum hi Græcis, illi Latinis literis res illustrauere suas: adeo non de amicis aut propinquis, sed de seipsis scribere non dubitauerunt. Dicam de nostris. Certè Athanasius Antonij, Martini Seuerus, Bernardus Malachia, Gregorius Basilij, Gregorij Chrysostomus scripsere vitas, aut discipuli omnes, aut amicissimi. Itaque refragari iam iam poteram summæ authoritatis exemplis: sed illa præcipuè ratione non poteram, quàm de illius erga me memorauerat beneficijs. Abijt enim optimus pater ea maximè tempestate, quum me familiamque meam turbulentissimi fluctus & procellæ varijs modis impeterent, vt mergi penitus necesse fuerit, (tu scis bone Deus) nisi inuocatus semper à me benignissimus pater, in tantis malis atque periculis opem tuam impetrauisset. Vt extaret igitur aliquod grati animi officium, quod profecto ab nepote erga patrum sine scelere omitti non potuit, appuli animum ad scribendum. Quæ autem narrabimus, verè possumus dicere cum Apostolo, quia non solum à fidiſſimis testibus audiuiſſimus, sed pleraque ipsi vidimus oculis nostris, & manus nostræ contrectauerunt: præsertim cum ab initio pontificatus ad vltimum vsque vitæ diem, ab illius (vt aiunt) latere nunquam ferè discesserimus. Placuit autem vobis potissimum inscribere, clarissimi athletæ Christi. Nam quum Leonardi parentis cineres atque ossa, me, apud vos habeam pignus eximie erga vos familiæ nostræ obseruantia & pietatis: cur germanos optimos atque dulcissimos, qui se incredibili pietate dilexerunt, quantum in me est, pari quoque contubernio non donem? Venit igitur ad vos Laurentius, pater & vita sanctus, & doctrina instructus, & miraculis coruscans: quibus quidem ornamentis quid accedere possit, non video. Sunt autem summa omnia hæc, & habitant adhuc in oculis omnium: ex quibus & voluptatem in legendo, & fructum in imitando percipere possitis.

Serm. 26.
in Cantica.
for. & Gregorius Nazanzenus.

Nota quid
cõferat pia
inuocatio
Sanctorum.

1. Ioan. 1.

QVO GENERE, QVIBVS PARENTIBVS SIT
ORTVS, ET QVO PACTO ADOLESCENS AD DISCIPLINAM
monasticam sit profectus. Cap. I.

Natus est igitur Laurentius Venetijs, Bernardo Iustiniano s. IANVA, patre, matre verò Quirina. De vtriusque familiæ nobilitate neque multa dicere, neque omnino silere licet sine illius Genus S. Laurentij, iniuria. Nam sicut his fortunæ donis gloriari, superbæ leuitatis est: ita fortiter contempsisse, quod Laurentius fecit, summæ grauitatis. Celebre igitur est, & in antiquis Venetorum monumentis extat, Iustinianam familiam à Iustiniana Familia Iu. Iustiniana, ni posteris defluxisse: tres fratres Constantinopoli pulsos per seditionem, venisse in Italiam, atque Venetijs confectisse. Huius familiæ virtus cum multis in bellis, tum in eo maximi-

maximè claruit, quod à Vitali Michaële duce Veneto aduersus Emmanuelem Imperatorem Constantinopolitanum feliciori initio, quàm euentu, gestum est. Classè nobilissimam centum triremium, & viginti nauium dux Venetus centum diebus confecit, & in altum deduxit: quæ quum omnem oram Illyrici maris, portus deindè Epiri atque Achaia, & deindè maris Aegæi insulas penè omnes recepisset, captæque deniquè ac spoliata Chio, ad insulam, quæ nunc dicitur sanctæ Panagiæ, diuertisset, & descendisset aquatum, (seu pestis illa fuit, corrupto cæli tractu, seu, quod magis creditum est, infectæ ab hostibus veneno aquæ) sanè incredibili lue vastata est. Iustiniani quicunque per atatem potuerant capere arma, classè eam conscenderant, quasi patrias sedes bello repetentes: sed tatum conatum infelix exitus excepit. Nam ad vnum omnes, sic volente Deo, aut ferro, aut morbo extincti sunt domi, præter aliquot senes, sufficiens soboli frigidiores. Fortè euenit, vt vnus tantum superesset adolescens, Nicolaus nomine, apud monachos sancti Nicolai. Vitalis dux laceram, & tam milite quàm remige vacuam classè trahens, in patriam reuersus: & cum præter alia publica incommoda, tum etiam quasi excidij illius familiæ causa fuisset, quæ toti ciuitati fuerat charissima, incidit in populi odium. Et vt quoquomodò possèt, reconciliaret, statuit non solum restituere illam in lucem, sed copulare etiam sibi sanguine. Impetrat ab Alexandro tertio pontifice maximo, vt liceat adolescenti monacho soluere vinculum religionis, ad reparandam sobolem suæ gentis: eique vnicam filiam despondet, Annam nomine. Faustè fuere nuptia. Donauit illos Dominus maribus sex, & tribus femellis. Lætus tam prospera sobole Nicolaus, & Deo gratias agens, voti veteris religionisque non immemor, ad monasterium reuersus est: adificato prius apud Amianum cenobio virginum sub nomine sancti Adriani: in quo vxor ipsa Anna quoquè monasticam cepit vitam. Multis miraculis ambo claruerunt, atque eorum imagines apud ædem sancti Nicolai, in testimonium sanctitatis ad nostram vsque ætatem perstitere. Quod, nè cui fortè mirum videatur, iisdem temporibus idem Alexander pontifex Constantiam, Gulielmi Sicilia regis filiam & monacham, & plus quàm quadragenariam Henrico Imperatori, Frederici Barbarossæ filio, nuptui concessit, ad sobolem Gulielmi patris, qui Siculis fuerat charissimus, suscitandam. Ex hac igitur sanctitatis propagine Laurentius ortus. Bernardus pater iuuenili ætate è medio magnorum honorum cursu surripitur. Quirina mater, & ipsa clarissimo genere, anno ætatis quarto supra vigesimum, amisso viro, & quinque susceptis liberis, reliquam ætatem cælebem duxit, domum suam regens, vt Apostoli verbis vtat, & filios in timore Dei & mandatis instituens, instans orationibus die & nocte: & nè in delicijs mortua esset, cilicium & catenam aream, quoad vixit, circa lumbos gestauit, ieiunijs & vigilijs florentem ætatem castigans: præcipuè autem in pauperes misericors & benefica, & quæ ad eleemosynas filios semper & verbo instrueret, & exemplo. Accessit ad eximium Laurentij ornamentum, germanorum fratrum par memorabile, Marcus & Leonardus: quorum necessaria mentio me diu tenuit ancipitem, scriberémne hinc aliquid de illorum vita moribusque: sed quum magni res operis videretur, malui nunc soli Laurentio dare operam. Vnum tamen illud non silebo, cum bona venia legentium, tres eiusmodi fratres tanta virtute, sanctimonia, & omnium bonarum artium sciètia praditos (quod quidem scriptorū monumentis extet) vix vlla vnquam secula tulisse. Nec falli me amore, neque fallere prorsus scio. Natus est Laurentius sub finem belli Genuensis illius maximi & periculosissimi: & natus, quo die pro insigni apud Clodiam victoria, vniuersa ciuitas supplicationibus & omni lætitiæ genere redundabat. Dicere solebat Quirina mater, dum in ea lætitiâ pareret, gaudio quodam animi perfusa, Deo primùm gratias egisse, quòd eum partum, quem tantis in laboribus periculisque gestasset, in lucem ederet cum tanta ciuitatis lætitiâ: deindè Deum suppliciter orasse, vt hostibus aliquando formidini esset, & saluti ciuibus: quod certè vidimus euenisse bello Mediolanensi, sicuti suo loco dicemus. Statim autem primæuæ ætate declarauit morū elegantiam singularem. Nihil illo venustius, aut amabilius: cum maioribus natu libenter esse, cum equalibus facilis, minores amplecti. Ceterū excellēti videbatur animi magnitudine, & ad summas res semper intēta. Nihil illū ludicri delectabat, vt solet cæteris iuuenes: sed ad magnas res diuina sapientia rapiebat, vt aliquando Quirina mater metuens, nè aliorum eruperet ille ardor animi, & mūdi honores amplecteretur plusq̃ par esset: *Quin tu, inquit, hanc*

Venetorum clades.

Redit ad monasteriū Nicolaus Iustinianus.

1. Tim. 5. Nota sanctitatem nobilis matronæ.

Mores adolescentis S. Laurentij.

hanc mi fili insaniam mittis? Infernum sapit ista superbia. Cui subridens Laurentius veluti per iocum, Noli timere, ait, mater: magnum me Dei seruum adhuc videbis. Hoc de seipso puerile præfagium haud multò post Dominus impleuit. Annũ erat natus vnde uigefimum, eius scilicet ætatis, in qua carnis illecebrę ancipitẽ facere solent humanę vitę viam. Dominus autem Iesus manum illi adhibere volens, apparuit illi, sicut ipse in eo libello, qui Fasciculus amoris inscribitur, meminit. Ipsius verba subijciemus: Erã vestri similis, quęrens æstuanti desiderio pacem in rebus extrinsecis, nec inueniebam. Tandẽ quędam virgo sole splendidior mihi apparuit, cuius nomen ignorabam. Hęc propiũs accedens, venusto vultu placidoq; affatu: O iuuenis, inquit, dilecte, cur effundis cor tuũ, & pacem sectando per multa variaris? Quod quęris, penes me est: quod concupiscis, tibi polliceor, si tamen in sponsam me habere volueris. Quum verò nomen ipsius, & genus, & dignitatem scire peroptarem, se ait sapientiam Dei esse, quę propter hominum reformationem humanã formam suscepit. Assensu igitur, & dato pacis osculo, læta discessit. Hęc igitur visione percussus, rem detulit ad Marinum, Quirine matris consobrinum, qui fuit tam vita quã doctrina sanctissimus. Is quanquã magnũ aliud portenderet, & ardentẽ iuuenem ad omnem altissimã vitę rationem intelligeret, perspicere tamen penitus illius animum, & corporis firmitatem experiri máluit. de vestitu nihil mutauit, nẽ cultus sordidior proderet animi propositum: sed matri nimum amanti secretum esse non potuit. Quã quum præter suspiciones alias, ligna quãdam rudia super lectum sternere, superq; his lignis cubitare filiũ deprehendisset, (vt est matrum natura mollior) metuens nẽ filius nõ satis difficultates religionis intelligeret, induxit in animum tentare illius propositum, & nuptias apparare. Et quidem virgo offerebatur, forma, nobilitate & amplis diuitijs præstans, quã ego senem cognoui. Id quum animaduertisset filius, & fratres cum matre coniurãsse perspiceret, fugam maturauit, atq; ad Marinum auunculum se contulit in religionem canonicorum collegiatorum, qui S. Georgij in Alga nuncupantur. Dicebat autem initio conuersionis proposuisse animo, hinc omnia bona fortunę, nobilitatem, magistratus, honores, vxorem, liberos, pecuniã, & omnis præterea generis voluptates: illinc in edias, vigiliã, æstus, algorem, feruitutẽ: sedisse deinde quasi iudicem inter ista, & ab sese itã exegisse: Considera nunc etiam atq; etiam Laurenti, quid agas: Putãne hęc perferre poteris, aut illa contemnerẽ? Tum sese ad Domini crucem conuertisse: Tu es Domine spes mea: ibi posuisti certissimum refugium tuum. Sic confirmatus animo, relicta matre, fratribusque calcatis, præterea opibus & honoribus, & florentis ætatis illecebris, ad caelestem militiam profectus est.

Christus il-
li apparet.

Nota fratũ
sancti ad-
lescentis.

Spernit nu-
ptiarũ vo-
luptates.

*De siti, fame, vigilijs, & omni corporis attritione, de dolorum tolerantia
per omnem ætatem declarata. Cap. 2.*

Primum igitur sibi certamen instituit cum corporeis illecebris, cuius viã bre-
uissimam iudicauit, si nihil illis molle concederet, sed bellũ gereret quasi cum
hoste capitali. Nihil dicam de cibi parcitate, quem nunq̃ saturitate, sed vix vlti-
ma necessitate definiret: nihil de siti tolerantia, qua nunq̃ sic torrerẽ visus est,
vt vel per iciuniũ, vel manuũ operationem, vel peregrinationem, vel valetudinẽ adduci
potuerit, vt potum deposceret: quin si inuitaretur à fratribus, dicebat: Quo igitur pa-
cto feremus Purgatorij calores, si paruam hanc sitim ferre non possumus? Vigiliã à pa-
tribus institutas, non solum itã seruauit, vt ad matutinum primus veniret, vltimus dis-
cederet: sed quum omnium monachorũ mos sit, post matutinum ad somnum redire,
doncẽ sol illucescat, Laurentius per omnem vitam nunq̃ de ecclesia discessit, doncẽ ad
Primam fratres conuenirent. Rigente hyeme, accedere ad ignem nunq̃ visus est: quod
fuit admirabilius propter corporis imbecillitatem. Accidit autem, vt pater quidam
ad ignem inuitaret: recusante illo, palpauit pater illius manum, quumq; obrigentem
frigore sensisset, admirans, inquit: O fili, magnus calor est, quo intus ardes, si frigora ista
non sentis, quibus obriguisti. Quid illud, vt ne in hortum quidem remittendi animi cau-
sa vnq̃ accesserit, quod vnũ solet esse; monachorum remedium? Stabat gradu nixus,
dum diuina canerentur officia: non dextra, nõ læua sedilibus herere: quẽ statũ semper
in psallendo seruauit. Videtur hęc fortassẽ minũs admirabilia his, qui nõquã experi-
untur. Vos aut nobiles Christi athlete, qui quotidie facitis harũ rerum periculũ, scio fa-
ctu

Pugnat ad-
uersus vo-
luptates in-
signiter.

Vigiliã
eius.

Tolerantia
frigoris;

Statio eius
in templo.
herabat:

ctu

ctu difficiliora quàm dictu iudicatis. Huius propositi atq; constantiæ perseveravit vsq; ad vltimam senectutem, vt in ipsis ægreditudinibus vix vlla corpus remissiori ratione foueret. Nam quum medicus eum laborantem iam fermè septuagenarium ad edendas carnes inuitaret Quadagesimæ tempore, & quò facilius suaderet, afferret exemplum sancti cuiusdam ex his recentioribus, qui ob ægreditudinem haud maiorem die Dominicæ passionis pulpâ phasiani comedisset, petiuit primùm Laurentius, an abstinere posset sine vitæ periculo. quū ille non negasset, Vnusquisque, inquit, abundet in sensu suo: sed vt verum fatear, valdè me delectant veterum exempla sanctorum. Vdeo autem confesores per carnis macerationem, martyres autem per sanguinis effusionem ad cælestem patriam contendisse. Itaque vt ad priores annos redeam, quum factus esset ætate vergente debilior, cogebant eum patres ex capituli decreto, vt cibo & somno, & veste moderatius vteretur. Quod ille ægrè ferens, quasi ad delicias compelleretur, lubete dicebat, vt lubet, parebo iussis: scire tamen vos velim, ei qui pro Christo pati decreuerit, patiendi viam non defuturam. Querebam ab eo patre, qui hæc narrabat, quid his verbis significare voluisset: Disciplinas credebat, id est, verbera & plagas, quibus solebat affligi vehementius. Notas quippe & sanguinis maculas sepius apparuisse. Non solum autem euicit has communes naturæ necessitates, sed dolorum patientiam admirabilem vbiq; præstitit. Incidit initio religionis in morbum fistularū, quas medici appellare scrophulas solent. His omne collum repletum est. Desperabant medici de iuuenis salute, Vnum remedium dabant, si setis equinis per transfuersum collum sepe deductis, corrupti humores educerentur: adurerentur deindè ferro candenti. Verùm timebant, nè dolorem ferre non posset. At Laurentius vultu, quo semper erat, æquali, Quid dubitatis, ait, fratres? secet & vrat medicus, vt libet: an non poterit Dominus mihi dare fortitudinem, qui tribus pueris dedit in fornace candenti? Traiectus itaque, & sectus, & adustus est. Vbi illud admiratione dignum, quòd præter vnam vocem Iesu semel emissam, ne minimum quidem gemitum edere deinceps auditus est. Ceterum hoc nobis incredibile fuisse, nisi oculis nostris vidissemus, in vltima ætate, quum pontifex esset, eandem animi firmitatem, & quum guttur intumuisset maiorem in modum, ac resolutio tardior appareret, eademq; difficilis, angeretur autem animi pijsimus pater, domi atq; in cubiculo inclusum vacare non posse ouibus suis, ad idum ferri fetisse penitus immobilem, quum timenti medico diceret, Incide aucter. neque enim laminas martyrum nouacula tua superabit.

De humilitate & mansuetudine, de contemptu ignominie, de paupertatis amore, de dono orationis & constantia. Cap. 3.

Eius insignis humilitas.

HAEC de corporis attritione, & quidem pauca de multis: sed veniamus ad animū, vbi plus negocij videtur. Incipiemus autem ab humilitate, quam ipse ceterarum virtutum reginā appellabat. Si rector erat monasterij, velut id sibi iuneris contemptui potius esset, quàm honori, infima queq; ministeria diligere, quæ relatu etiā sint indigna: nihil nisi de peccatis suis loqui, sua detestari, cōtemni ac despicere cupere, semper de humilitate Domini Iesu, aut beatissimæ virginis loqui. Sed omnis quotidianis istis, videte patres, quomodo cōtumelias tulit. Quū de monasterij negocijs aliquando in capitulo ageretur, frater quidā simplicioris ingenij, accusauit nescio quid à Laurentio factū. Laurentius autem quauis intelligeret hominis ingenium, & purgare facile posset quod obiecerat, substitit primū, quasi non audiret: tandem leni gradu in mediū procedens, genibus flexis: Ignoscite, inquit, patres: peccavi in cælum & coram vobis. ecce pœnitentiā, quam dederitis, agam. Tactus pœnitentiā frater ille, ad Laurentium occurrit, & veniā petens, eius pedibus aduolutus est. Iterum autem quū simile quippiam falsò obijceretur, compressa Laurentius mordicus lingua, nihil respondit: scilicet, nè aut mendax confessio malū exemplum proderet, aut negatio contentionem generet: loquendi & tacendi tempora prudentissimè discriminans. Mundi verò fastus atq; superbiā quàm magnificè perdomuit: Non dico, vt opes reliquerit & honores: Neque enim tantæ virtutis est, honores contemnere, quàm contemptū appetere. Plus est enim, vt malè affici negligas, quàm vt benè affici non cupias. Ceterum illud summæ perfectiōnis, vt malè affici desideres. Itaq; nō silebo, quod Maphæus patriarcha, qui illi successit, & fuerat eius discipulus, mihi narrauit. Nam quum de more exissent, ad petendum panem,

Cōtemptus superbiæ & fastus mundani.

panem, fortè accidit, vt frequentiora vrbis loca penetrarent. Sensit eum Laurentius motum loci celebritate, & declinare homines cupientem: Maphæe, inquit, quid moueris? Vadamus constanti gradu. Nihil enim profecimus, si reliquimus verbo mundum, nisi etiam opere declaremus. Eamus cum faccis istis quasi crucibus, & gloriosum hodie de seculo triumphum referamus. De paupertatis aut amore quid dicam? Accidit fortè, vt rectum monasterij igni cõflagraret, vbi fratres omne penu in spem anni reposituerant. Aberat eo die Laurentius. Adueniens verò moesti fratres riste nuncium eum attulissent, hilari vultu Laurentius: Eia filij, quid mali actum est nobis? Nonne paupertatem vouimus? Benedixit Deus, qui nos voti compotes facit. Ipse qui dat semen ferenti, panem etiam ad manducandum præstabit: tantum ne amittamus confidentiam nostram filij: quæ, vt inquit Apostolus, magnam habet remunerationem. Sicut igitur omnes & carnis & mundi illecebræ viluerunt, ita vna illi voluptas erat, ex ecclesia aut cella non discedere. Et orationis quidè & contemplationis gratia eum nemo superauit. Qualis enim veneratio subibat animu, cum illum ad altare conspiceret? quæ corporis immobilitas, quæ vultus intentio, quæ lachrymæ? Ex fratre quodam audiui, illius in primis familiarium, dum celebraret Missam nocte Dominicæ natiuitatis, post cõsecrationem Eucharistiæ solum in mētis excessum. Cumq; diutius perseueraret, accedit diaconus semel atq; iterum. Ille persistit immobilis. Tandem casulam tractus à fratre, velut à somno euigilans, Ecce prosequor, inquit, frater. Sed quid de infantulo isto tam pulchro faciemus? Quomodo solum & nudum in tanto frigore relinquemus? Constantia autem fuit admirabili. Postq; Deum secutus est, maternam aut fraternam domum ingressus non est. Memini puer adhuc cum essem, videre eum ad domus nostræ ianuam pulsanter, panes petere, domum tamen ad limen non ingredi, sed foris stantem panes opperiri. Mater autem filium ægrè ferens tanto onere grauem diutius per urbem vagari, iubebat ministris, vt faccū illi panibus impleverent. Recusare semper Laurentius, & panibus duobus contentus discedebat, vt operam nauaret humilis mendicationis, & non domesticæ quæstus. Matris dormitioni interesse, pietatis esse putauit: Ibiq; noctem egit, vt materni amoris præceptum adimpleret. Dignum illud memoria, quod matrem, quæ vnicè dilexit, morientem videre potuit sine lachrymis: & plorantibus alijs, ipse siccis oculis vltimum persoluit officium. Idem vbique erat, nunquam eum quisquam aut lætitia exhilaratum, aut ira commotiorem, aut solutiorem remissione animi videre potuit. Non vllum denique vestigium metus, cupiditatis, doloris, voluptatis.

Amor paupertatis.

2. Cor. 9.

Heb. 11.

Mentis excessus in Missa.

Eius constantia.

Affectus vt edomitos habuerit.

De dono & efficacia verbi: quo pacto fratrum tentationibus subueniret, de spiritu prophetiæ, & de vocatione illius ad pontificatum. Cap. 4.

ERat autem illius constantia (quod rarè solet accidere) mira simul humanitate & veneratione condita. Sermonem fuit suauis, breui, & pondere pleno: & (vt scriptum est) verbum quod ex illius ore egrediebatur, vacuum non redibat. Fuit illi præcipuus in adolescentia socius, tam genere quam diuitijs clarus. Is fortè aberat, & in Oriente negotia gerebat, quando Laurentius Dominum Iesum secutus est. Hoc cum accepisset & inuenis & ignarus, quid esset animus diuino spiritu afflatus, pergit ad monasterium cum cantoribus & citharædis, & cum aliquibus armatis, planè non dubitans socium ad reditum pellicere: & si fratres fortè negarent, tum vi & armis vsurus, accersit Laurentium: quem cum vidisset non tam habitu vestis mutatū, quam oris & gestus & incessus, obstupuit. Laurentius benignè salutatum, incipit illius animum blando prius sermone tractare: tum paulatim à mundi rebus ad cælestia deducere. Quid multa? Impulit iuuenem, & qui laqueum ad amicum capiendum tetenderat, in retè improuisus incidit. Respondens autem Laurentio, inquit: Frater, verba æternæ vitæ habes: & quoniam frustrata mea spes est, teque ex hoc loco educere non possum, tu sanè ex hoc seculo me ad te deducere poteris. statutum est tecum viuere, tecumque mori. Prædicationis facultas ad populum ei defuit: quia nec spiritu, nec lateribus esset benè firmis: sed nihil fuit suauius, quam sedentem inter fratres audire. Cuius quidem rei vos in primis, venerandi patres, optimi testes estis, à quibus vocari sæpè solebat. Vbi aliquando audiui à fratribus vestris, cum sedissent ad vmbra patulæ fagi, & dicere aliquid pararet, extemplo nimis & tonitruis incredibili cum fragore misceri cælum visum esse. Cum verò fratres hinc pluiam grandinemque metuerent, hinc ægrè ferrent

Eius sermo qualis. Esa. 55.

Est frequens apud Carthufianos.

concu-

concupita prædicatione fraudari, subridere cœpit Laurentius, & manu monere: **Quiescite**, inquiens, fratres: hæc sunt satana ludibria, qui mendax fuit ab initio, & in veritate non stetit. Nunquid verbum Dei alligare poterit? Vix igitur sermonem instituit, & ecce cœlum visum est aperiri, diesque lætissimus pio fratrum desiderio obsequentissimum præbuit officium. Non minori præterea cura fratribus aderat: Mœstos consolari, curare infirmos, laborantibus subuenire, cogitationes & diabolicas insidias exquirere, Vexabatur frater (vt mihi narrauit) spiritu ad seculum redeundi, & aliquoties à Laurentio confirmatum, non cessabat diabolus instigare. Ferre ille amplius tentationem non poterat. Ad Laurentium autem se conferens, Succumbo pater, ait, fer opem. Ecce nisi adiueris, ad seculum redeo. Tum Laurentius: Sine modo, mi frater, & tantum hodiè ne abeas. Cràs, vt libuerit, deliberato. Nox vna in orationibus ac lachrymis absumpsa, sic diabolum fugauit, vt nunquam deinceps eum sit ausus impugnare. Sed quod sequitur, admirabilius: quod quidem narrare dubitarem, nisi accepissem à patre venerandæ fidei & authoritatis. Quum frater quidam simili instigatione premeretur, & ad certissimam Laurentij opem recurrisset, accepit Laurentius lauri ramusculum, qui decoctus aqua, relictus erat in vasculo. Ad fratrem autem conuersus, Accipe, inquit, frater, & in horto planta: & si quidem reuifcet, securus esto de peferentia tua. Abijt ille & plantauit, & reuifcuit: & de miraculo gaudens, memoriam virgæ Aaron, & palmæ Macarij reuocauit. Ceterum prophetiæ spiritu vberissima quadam mensura Dominus eum donauit: & hoc ita celebre & diuulgatum fuit, vt non aliter ad eum, quam ad oraculum concurreretur. Innumerabilia dicere possum, & aliqua dicemus sparsim, vbi res postulabit. Inter ea vnum eligemus è multis, vel homine in quo accidit, vel multiplici varietate, vel certitudine rei præstantissimum. Fantinum Dandulum scio cognouissis, genere, dignitate, vita & doctrina clarissimum: qui fuit nupèr episcopus Patauinus. Hic dum secularis esset adhuc, & primarium in nostra Republica locum tenebat, primo die Quadragesimæ ad suscipiendum de more cinerem accedit. Suscepto cinere & benedictione, Laurentius ait: Memento frater, quia futuro anno tu alijs horum cinerum officium impendes. Quod vt audiuit homo secularis, & plus quam quinquagenarius, surrexit admirans: neque aliud tamen ibi percontatus est propter loci maiestatem, sed in claustro prætereuntem expectat. Factus autem ad illum propior, rogat quid illis verbis significare voluerit. Laurentius substitit aliquantulum cogitabundo similis, deinde subiicit: Dico tibi frater, quod cinerem quidem non impones, sed certè populo distribues ramos oliuarum. Fantinus quantum maiori adhuc admiratione tenebatur, quoniam modo hoc posset accidere, tamen aliud sub his verbis latere dubitans, discessit. Ecce autem haud multo post Martino defuncto, Eugenius Venetus pontifex eligitur. Ad eum Fantinus legatus ab senatu nostro destinatur. Suscipit eum Eugenius maximo cum honore, & inter sacros ordines initiat. Denique ante vertentem annum legatum Apostolicum Bononiam mittit: quod cum venisset, & primo die Quadragesimæ imponere cinerem populo necesse esset, inuitatur legatus ad id muneris. Ille recusat, quod ab alio, quam sacerdote, fieri non liceret. Instant enixius illi, dicentes id muneris à Legatis semper exerceri consueuisse. Fantinus in proposito permanet, atque id officij non paruo tandem labore deprecatur, nihil adhuc de Laurentij verbis aduertens. Die verò Palmarum, cum similis contentio oriretur, & canonici peterent, vt oliuæ ramos populo distribueret, ille autem ex humilitate eadem sacerdotij excusatione vteretur: tandem canonici summis precibus postulant, vt si in cineribus Legatum sese gerere noluit, saltem non recuset oliuarum officium. Quid multa? Vinctus Fantinus, illud officium, vt prædixerat Laurentius, proprijs manibus absoluit. Has autem sancti viri virtutes Eugenius pontifex cum audiret, animum induxit Venetis episcopum dare. Quo animo acceperit, iudicate, si potestis. Bis fugiendi cepit impetum, & in abdita aliqua loca secedendi: bis restitit, & stare demùm in patrum suorum sententijs deliberauit. Erant autem ex ijs qui suaderent, non esse summo pontifici oblectandum, sed parendum Christi vicario. Nonnulli verò, vt nullo modo susciperet, suadebant, mundi factus, onera infuera, & corporis imbecillitatem memorantes. Fuere etiam, qui suaderent vt fugeret: & afferebant singuli exempla sanctorum, qui vel suscepissent, vel renuissent, vel incogniti profugissent. Inducto tamen ieiunio & oratione solenni, decreuerunt patres conari apud Eugenium & literis & nuncijs, nè sibi patrem ducemq; suum aufer-

auferret, sine quo societas illa planè periclitaretur. Bis misère, bis rescripsit Eugenius: & extant duæ illius epistolæ, quibus dulcissimis verbis patres illos consolatur. Rationibus præterea grauissimis, & sanctorum patrum exemplis admonet, nè diuinæ voluntati aduersentur. Non parère igitur non potuit Pontifici ter iubenti.

De assumptione pontificatus, familia, veste, victu & pecunie contemptu. Cap. 5.

Anno ætatis quinquagesimo primo iniit episcopatum, & quidem nulla pompa aut comitatu, vt fratres etiam germanos adesse noluerit, & aduenisse prius nouum præfulem omnis vicinia cognosceret, quàm penè intelligeret aduenturum. Eam noctem duxit in somnem, Deum precatus orationibus & lachrymis, vt si id muneris ad ipsius honorem suscepisset, nolens alioquin & inuitus, nè se desereret: scire se quantum negocij susciperet, nõsse populi multitudinem, ordinum varietatem, amplitudinem principatus secularis: quales & quàm crebras discordias habuissent cum superioribus episcopis: contrà verò, vires sibi tenues & imbecilles, quippe nusquàm nisi in monasticis cellulis exercitatas. Quum hæc & pleraq; alia cum lachrymis effunderet, dicebat se tanta animi luce repletum, vt non aliter deinceps illius episcopatus, quàm alicuius monasterij, munera obièrit. Familiam sic instituit. Elegit duos aut tres fratres: quorum altero vtiebatur ad officia diuina, cum altero partiebatur curas maiores. Quinque præterea ministros habuit per tres & viginti annos, quibus fuit in eo pontificatu: quanquàm per liberalem iocum dicere solebat, familiam sibi grandem esse, cuius cura premeretur: pauperes Christi significans. Veste vsus est colore, quem dicunt, cælestino, iusta longitudine. Tapeta, & aulæa, & cetera ornamenta ædium omninò spreuit. Mensa non sordida, sed summa munditie, ad quam de more monastico legebatur: nihil omninò argenti. Vescēbatur in vitreis & fictilibus: cibo vulgari semper vsus, amauit oua, quòd & stomacho amica essent, & voluptatem non iritarent. Nihil appetere, aut damnare: Quicquid apponeres, sumere. Accidit semel, vt pincerna deceptus colore, acetum pro vino apponeret. Cùm Laurentius admouisset ori, vt acetum esse sensisset, nihil vltra questus, prandium exigebat sine potu. Pincerna vt aduertit, veniam supplex errori deprecatur. Cui Laurentius placido vultu: Eia, inquit, curato diligentius deinceps officium tuum. Cubile habuit vix sex pedes protensum, rotam paleari, & opertorio, quod veteres centonem, nostri sclauinam vocant: exclusis semper de thalamo omnibus, vt liberiùs vacaret lachrymis & orationi. Statim autem operam dedit, vt pontificalis ecclesia, superiorum episcoporum aut incuria aut auaritia neglecta, pro dignitate sedis excoleretur. Canonicorum ordinem, ad nihilum redactum, restituit, addidit sacerdotes, cantores instituit. Eandem adhibuit curam circa alias ecclesias, vt plurimæ, in quibus vix Missa dicebatur, nunc videantur esse pontificales. Mores deindè cleri castigare adortus, deque ijs edidit pulcherrimas constitutiones. Sed nihil erat, quod non facile impetraret liberalitate & bonitate naturæ. Erat enim alioquin non grauis. Frui clerum suis fructibus patiebatur, vt nihil illi oneris imposuerit vnquàm. Pari cura prosequēbatur monasteria, præcipuè sacrarum virginum ob sexus infirmitatem, quibus nihil de esse pateretur, vel ad corporis necessitates, vel ad regulares etiam disciplinas. Collapsa restituit, noua construxit. Pulchrum huius rei testimonium, quòd cùm initio viginti aut circitèr obseruantia suscepisset, moriens reliquit quinque supra triginta. Non minori studio aliarum etiam ouium curam gerebat. Non fuit credibile, quantus quotidie concursus fieret mæstorum & laborantium, qui consolari cuperent, qui iuuari ope, oratione, consilio. Ad eum omnes confluere. Plebanos quidem sedulo monere, reddituros aliquando proprij officij rationem. Cæterum pecuniam contempsit, vt neminem vnquàm magis contempsisse crediderim. Domus erat aperta omnibus, omne penu pauperibus parebat. Si procurator rationes afferret, nihil accepti vel expensi videbat ampliùs, quàm quid deesset aut superesset: indignū omnino ratus, vt qui animarum quæstui præfectus esset, federet ad calculos. Primum illi de pecunia institutum fuit, vt nullum penitus sibi cum fratribus esset commercium: quia nihil existimauit ad amorem suæ plebis conciliandum, fidemque comparandam efficacius, quàm si tolleret prorsus omnem ex animis omnium de hac re suspicionem. A qua vt longiùs abesset, cùm Leonardus frater aliquando pauperem elemosynam petentem Laurentio commendasset: Vade, inquit ille, & responde Leonardo meis verbis,

Fit episcopus sine vlla pompa.

Familia eius qualis fuerit.

Eius vestis.

Mensa.

Cubile.

Ecclesiam cathedralem instaurat. Item ceteras. Clerum reformat.

Item monasteria.

Contemptor pecunie quantus fuerit.

bis, vt tibi ipse subueniat, postquam à Domino habet, vt de suo dare possit. Illud in amoris fraterni signum retinuit, vt in Paschate, & in natiuitate Domini, & festo Apostolorum Petri & Pauli, eos donaret duobus panibus, ex farinae flore confectis. Post mortem autem fratrum, idem tributum mihi semper pendit: quin potius & à fratribus iuuatus ipse est pecunia grandi in bullis Apostolicis episcopatus, & à me deinceps non minori, præsertim cum ad patriarchatum euectus est. In cognoscendis autem penurijs hominum adhibere solebat viduas aliquot spectatæ virtutis & fidei, quod & ille sexus esset ad huiusmodi misericordiæ opera feruentior, aptior etiam ad indagandas paupertates occultas, eorum præcipuè, qui ex opibus in inopiam decidissent, quorum generi hominum maximè miserabatur. Målebat autem aliquandò decipi, quàm nimius esse in examinando: vt si in alterutro esset offendendum, mallet, cui non oporteret, dare, quàm non dare cui oporteret. Libentiùs dabat res humano vsui necessarias, quàm pecuniam: & plures libentiùs summas, quàm maiores, vt esset communior in tanto populo beneficentia. Orauit aliquandò Laurentium consanguineus eius non irà pauper, vt pecunia eum iuaret in filia dotem. Respondit Laurentius: Considera, quæso, frater, si parùm dederò, non est quo opus habes: si multùm, defraudabo multos, vt vni satisfaciam: & præterea quicquid illud est, quod est, ad cibos potius pauperum, quàm ad intortos crines aut margaritas, ab Ecclesia traditum est. Igitur ignosce, si dare non possum. Sed nihil fuit ciuitati gratius, quàm lignorum nauès onustæ, quas sequente hyeme distribuebat pauperibus. Pecuniæ ad eum quotidie confluebant, vnde non crederes. Vidi aliquandò, cum ab eo elemosyna peteretur, quòd pecunia non posset, promissione satisfacere: sæpè, quum domi nihil reliquisset, res alienum contrahere. Et quum procurator rogaret eum, qua spe faceret, Domini mei, dicebat, qui pro me dissoluere faciliè poterit. Nec spes illum fallebat. Nam continuo submittebat illi Dominus pecuniam in speratò multis de locis. His moribus & disciplina incredibile est, quantum beneuolentiæ & authoritatis apud omnes ordines comparauerit.

De gratia verbi, consilio, sapientia, prudentia, iustitia, conscientia, & infusa scientia. Cap. 6.

Omnibus est gratus & venerabilis.

H Abuit autem hoc donum diuinitus collatum, vt omnes, cum quibus esset, laetos semper placido sique dimitteret, omnibus satisfaceret. Boni iuxta malique, modesti, facinorosi sine vllò penè discrimine illum colebant. Sic verba, & oculi, & motus, & omnia quæcunque aut diceret, aut faceret, (tanta erat virtutis & gratia vis) rapiebant animos omnium in amorem. Initio quidem pontificatus, quum de mulierum ornatu decretum edidisset, vxorij quibusdam maritis ingratus, dux nocifer illorum querelis deceptus, quasi libertati seculari metuens, accessit eum iubet. Queritur ea de re verbis acrioribus: vt fuit natura vehementior. Tum Laurentius pater mansuetè simul grauitèque respondens, sic illius animum demolliuit, vt dux conuersus ad adstantes, neque lachrymas continens, Angelus, inquit, non homo, locutus est: Vade pater, & fungere officio tuo. Illum deinceps velut Apostolum veneratus est, vt aliquando per iocum dicere soleret, præter Laurentium neminem esse mortalium, cum quo animam commutaret. Consulebatur autem dubijs in rebus, & quanquam irent quasi ad hominem diuino potius quàm humano spiritu respondentem, res tamen humanas, tam publicas quàm priuatas, quas nondùm illi experiri contigerat: (si quidem ante vicesimum annum confugit ad solitudinem, primo & quinquagesimo redijt) sic callere videbatur, perindè ac semper tractauisset: vt dicere non verear, nihilo mihi minùs prudentiorem esse visum, quàm meliorem: si tamen prudentia, bonitatis pars non sit. Jam verò in iure dicendo sapientiam illi dicant, qui viderunt, & præsertim curia Romana: quæ nihil vnquam ab eo iudicatum rescindi passa est. Sententiæ illius inappellabiles habebantur: & quanquam in irrogandis poenis clementior est habitus, iustitia tamen fuit, quæ neque precibus, neque lachrymis frangi posset. Nulli illius coenaculum vel cubile non patuit. Non caufarum multitudine potuit, non proteruitate litigantium defatigari. Stabat velut rupes immobilis ad turbines caufarum, quibus nulla ferè, vt opinor, in orbe ecclesia magis agitur, propter amplitudinem ciuitatis & cleri. Gratissima in primis fuit breuitas respondendi, qua & paucis absoluebat, & cæteris

Etiam humanarum rerum fuit callentissimus.

Aequitas in iure dicendo.

ris aduentibus satisfacere facilius. Sed qua iustitiæ luce afflatus ad iudicandum veniret, præsertim maioribus in causis, erit satis apertum testimonium, quod referemus. Matrimonij lis orta Paduæ est inter haud vulgares familias. Ad Fantinum episcopum, de quo dixi, defertur. Ille causa cognita, quum leges fauere mulieri *, quæ virgo asserbatur, pro muliere pronunciat. Iuuenis, qui sponsonem factam pernegabat, innocentie conscius, aduersus tantæ autoritatis iudicem Laurentium pro secundo impetrat. Laurentius autem quum videret à sapientissimo & optimo alioquin iudice secundum mulierem iudicatum, tamen lachrymis iuuenis permotus, opem implorantis causam non suscipere non potest. Ad orationem autem se confert, quam grauioribus in causis habebat pro fidelissimo consiliario. Hac diligentius facta, iudicat secundum virum. Propinqui mulieris nihilo segnius tertium iudicem petunt, & impetrant episcopum Taruisanum. Is quoque pro muliere pronunciat. In discrimine videbatur Laurentij sententia duabus aduersis, & expectabant omnes attentius tantæ contentionis exitum: quum iudex æquissimus Deus ipse se pro quarto gerere voluit, & litem omnem dirimere: in lucem producit incæstum mulieris, quæ ex consobrino & eodem clerico grauida, quum partum amplius differre non posset, amisso pudore & patefacto flagitio, diuinam fuisse, non humanam, Laurentij sententiam confessa est. Conscientia autem fuit explicata, pura, integra, quæ omnia dirigeret æquitate: scientia verò potius diuinitus infusa, quàm humanitus acquisita, videri posset. Vix enim elementa prima didicit à præceptore, & tamen nihil est in sacra scriptura disputatum, de quo non posset grauissimè respondere. Dicam, quod accidisse memini. Venit ad eum theologus, qui audièrat de illius doctrina, & præsertim quòd didicisset sine doctore. Audire voluit & periculum facere. Mouet illi quæstionem de diuinis relationibus. Respondet Laurentius. Ille responsum laudans, repetit adhuc, velut cum circulatore sophista sibi res esset. Tum Laurentius: Scriptum est, frater: Contentiones & pugnas legis deuita: sunt enim inutiles & vanæ. Dixi quid sentirem: si satisfeci, placet: sin minùs, quare qui tibi respondeat sapientiùs. Compunctus ille & gratias agens, perita benedictione discessit. Scripsit autem volumina quindecim, & sermones quadraginta. Crebra illius scripturarum vsurpatio, deuota traditio, stylus redundans & copiosus: qui si gentilium literis dedisset operam, potuit inter scriptores elegantes annumerari. Voluminum tituli, hi sunt: Lignum vitæ. De disciplina monasticæ professionis. De spirituali & casto conubio verbi & animæ. De humilitate. De spirituali interitu animæ. De triumphali agone mediatoris Christi. De interiori conflictu. De complanctu Ecclesiæ. De corpore Christi & sanguine. De vita solitaria. De contemptu mundi. De sermone Domini in cœna. De officio pastorali. De obedientia. De gradibus perfectionis. Sermonum autem titulos apponere, operæ precium non iudicauit.

* deest, vide rentur, aut tale quispam.

Oratio illi pro optimo consiliario est.

Eius conscientia.

Theologus quidam eius tentat doctrinam.

Tit. 3.

Eius lucubrations.

De mansuetudine & dono lachrymarum, & corporis figura. Cap. 7.

Quanto aut magis autoritate & gloria crescebat, eo in dies fiebat humilior. Audite mansuetudinẽ. Nam quum prælatus magnæ, plus ob pecuniam quàm vitæ autoritatis ductus inuidia, varijs eum quotidie calumnijs laceraret: vt exple- ret animi malitiã, indicit conuentum plurimorum præstantium & doctrina & dignitate virorum, quasi de theologica aliqua quæstione disputaturus. At conclusiones quasdam proponit, decretis illis contrarias, quæ Laurentius ediderat de sumptu & ornatu mulierum. Ridere partim qui aderant, partim mirari, quam ad rem essent conuocati. Qui verò grauiùs sentiebant, indignè admodum pati, quòd illud spectaculum nõ honor Dei, sed maledicendi cupiditas coëgisset. Tandem bonus pastor manu silentio indicto, longam pro mulieribus orationem habet: cuius epilogo quum misericordiam & lachrymas mouere veller, pluribus simul locis excitatus risus est. Gratia ijs, qui venerant, acta: Disputatores ad cœnam vocati, atque ita discessum. Affuit quidam, patris nostri dilectus in spiritu filius, qui huiusmodi re mirificè commotus, quòd homo petulans sanctissimum virum huiusmodi contumelijs incessisset, accurrit ad Laurentium. Aderam tum ego fortè, quum hic & ira & via fessus, Et quid, inquit, pater? Patieris ne honorẽ tuum ab ijs improbis lacerari? Tum Laurentius: Quid est, fili? Ille rem omnẽ, vt se habet, narrat, non verbis solum, sed & ore & oculis & manibus sic indignantibus,

Eius eximia lenitas & tolerantia in iuriarum.

vt non eum solum in quem essent illa iactata, sed quenuis alium immunem ab iniuria, facile commoueret. Quid tum Laurentius? Putatis ne aliquod irati animi signum protulisse? Testor Dominum Iesum, quum intentos in eum ad id vnum coniecissent oculos, nihil mutationis in eo vultu perspicere potuisse. Nihil indoluit, aut questus est: immò noluit scire, quis affuit, quis dixit: non fronte aut vultu aut signū aliquando vel minimum edidit animi cōmōtoris. Vt autem mœrentē filium solaretur, placido vultu: Noli, inquit, te afficere fili: Dominus Iesus, cuius negocium est, ipse aderit honori suo. Neq; sanè in eo falsus est. Nam paucis pōst mensibus dux ipse cum satellitibus suis partim exilio, partim vinculis, morte nōnulli affecti sunt. Quamquā autem nihil videtur addi posse ad hanc mansuetudinem, nescio tamen an id, quod accidit iterum in simili genere, sit admirabilius. Nam quum solenni pompa Eucharistiæ sacramentū festo corporis Christi circumferretur, comitatu (vt solet) totius populi frequentissimo, heluo quidam, qui clerici scelera ab episcopo damnata impudentiū defenderat, ante ostium propriæ domūs consistens, dum indè Laurentius transit, Deum nihil veritus, qui ante oculos eius incedebat: En, inquit, qui pro sancto colitur. O insani, qui talem hominem adoratis. Audit Laurentius. Sed quid arbitramini? Gradu quo vadebat, perseuerat: non vultum, non oculos defleat ab Sacramento: & quum aliquot pij homines commoti rei indignitate, cum facibus ad illius domū vellent concurrere, vix à me qui tunc aderam, repressi sunt. Quod tamen facinus vindicauit paulò pōst Senatus, maiori Laurentij gloria, illa præter cæteros inflicta pœna, vt perditus ille frequentiori populo in ecclesia pontificali super pulpito publicè mendacium fateretur. Certauit autè Dominus cum Senatu nostro in pœna supplicioq; miseri. Nam paulò pōst pulsus vrbe est, profugusq; nunc errat procū à domo liberisq;, inops atq; mendicus. Sed penè infinita sunt talis mansuetudinis testimonia. Erat autem verborum actionumq; tanta mensura, vt si inferiora hæc caelestibus conferri fas est, (caelestis enim certè animus esset) vix ego motus calorū & reuolutiones & gyros agi maiori ordine atq; mensura crediderim. Ipse quidem discipulo reuelauit, sibi à Deo datum fuisse, vt quouis loco aut tempore se colligere vellent, & in cælum mētem erigere, semper posset. Quòd si fortè aliquibus, vt solet, imaginibus turbaretur, nō aliter abigere se diceret phantasias illas, quàm si muscas oberrantes pelleret ab oculis. Erat in illis causarū actionumq; turbinibus semper quietus & immobilis. Nihil audire diceret: quasi in cælo esset animus, corpus in terris. Rursus autem, si stylo aut orationi sese dedisset, & interpellaretur, vt sepè fit, ab aliquo eum adēte, videres sine vlla molestia, cœpto opere intermisso, quasi ocio sum iucundo vultu venientē excipere, quoad vellent, audire: tanta profectò animi pace, vt angelica interdū videretur potius, quàm humana. Hanc tam admirabilem constantiam sola diuinæ bonitatis meditatio poterat emollire. Dixi superius, quum de matris dormitione loquerer, in illius funere lachrymam non emisisse. Videte patres, vbi lachrymæ profuerent. Donum enim habuit lachrymarum, vt nemo ferè alius. Quum post prandium aliquando sederet, & de diuinis, vt solebat, sermonem haberet familiarem, conuersus ad eos, qui aderant, seruentiori quodam mentis affectu, Quid, inquit, agam fratres, quid agam, quum ad iudicem deducar? Quid egi miser, in quo sperare possim? Nihil habeo, nisi quòd ad illius sanctissimi ligni radicem prouoluam & plangam. Hæc quum dixisset, totus solutus in lachrymas est: quas cum profusius emisisset, & erectus vidisset nos, qui aderamus, compungi, & illas lachrymas admirari, veritus nè quid ex his laudis humanæ surreperet, Videtis ne, inquit, has lachrymas? Affectus cuiusdam sensualis fuerunt, non verè deuotionis, à qua absum longissimè. At quàm pulchrè diuina bonitas conuenientem illi animo sedem tradiderat. Omittite virtutes aut sanctitatis nomen: facite vos tunc primū eum videre: angelum, non hominem, credideritis. Fuit proceritate corporis altiore quàm iusta, gracilioribus membris, colore candido, statu erectus & celsus, omni facie admodum decora. Oculis verò vniuersum corpus ita moderantibus, vt venerationem & sanctitatem vndique spirare videretur.

De amore fraterno, de prophetia, de eiectione demoniorum, de misericordia, & moniali, cui per spiritum Eucharistiam communicauit.

Cap. 8.

Sed

ultio diuina
in eius ob
tricatoris.

Distorū fa
ctorum que
eius mode
ratio.

Donū siue
gratia la
chrymarū.

Extenuat la
chrymas
suas.

Figura cor
poris egre
gia.

Sed quia de Marco & Leonardo fratribus nihil haecenus dixi, nolim aliquis existimet, vltimos vnquam sese maiori charitate dilexisse. Viscebatur ab his quotidie: ad eum publica omnia & priuata deferebant: sed omnes ferè illorum sermones erant de aeterna vita. Cæterum quàm diuino spiritu omnibus in actionibus suis ageretur, vltimis illorum horis apparuit. Laborauerat Marcus valetudine diuturna, domo per annum non exierat: cupiebat fratrem videre, quo nihil in terris charius haberet. Recusabat Laurentus venire. Domo enim fraterna, sicuti materna, vt antea diximus, semper abstinuit. At ille orare enixius, & obsecrare per fraternæ iura pietatis, vt mori eum nõ vellet sine sua benedictione. Solabatur eum, & promittebat venire Laurentius, sed tamen differebat. Ibat ad eum Leonardus pater, ibam ego, orantes vt veniret, si quidem viuum reperire vellet. Dicebat, bono animo essemus: venturum sese, quum tempus exigeret: & certè aliquoties videbatur melius habere. Quum autem apparuit hora, quam expectauit, fallere charissimum fratrem noluit. Ecce venit ad eum, quum minimè expectaremus. Iam propinquus emissioni spiritus. Ingressus, & super lectulum fratris incumbens, salutat eum dulcissimis verbis, quasi promissum persolutum venisset. Marcus hilariori vultu conuersus, significato gaudio de illius aduentu, inter eius amplexus latus & voti compos, in Domino requieuit. Nè tamen aut fortè, aut casu hoc accidisse aliquis existimet: idem penitens nono post anno in Leonardo fecit. Quintum ferè mensem domo exire, & Laurentium videre non potuit. Ibam aut mittebam, qui diceret fratrem extremum spiritum agere. At ille reddebat, horam adhuc non esse. Sic per multos dies rem duximus, ego eundo aut mittendo, ille differendo. Hora ea, qua promiserat, venit: quumque summa cum lætitia eum pater excepisset, vespera eius diei inter illius brachia spiritum feliciter emisit. Addam illud etiam ad eius gloriam & solatium meum. Orauit pro fratre illis diebus precibus ardentissimis: & salutem fratris indicat nepoti.

Charitas, erga germanos fratres.

Quum post aliquot dies ad eum venissem, afflictus mœrore adhuc recenti, post prima verba salutationis, Gaude, inquit, Bernarde fili: Leonardus pater tuus saluus est. Hoc ego quum ingenti gaudio excepissem, Et quomodo, inquam, scis pater? Saluus, inquit, est: & aliud nè cures. O lachrymas dulces, plenas lætitiæ & pietatis, quas ibi sudi ante pedes illius, quum tantæ lætitiæ nuncium nuncius tam fidelis attulisset. Quid autem alia innumerabilia confectè de spiritu prophetiæ? Vitam sanctissimæ Abbatissæ à medicis derelictam, dilatam à Domino, dixit: & paucis diebus liberata est. In eodem monasterio sororem miræ sanctitatis comploratam, & iam penè exanimem, lugentibus alijs, bono animo esse iussit: & illo triduo omnino libera euasit. Propinquum suum, qui triremem conduxerat ad couchendas ex Ponto merces, cauere iussit, nè triremem in Ponto dimitteret. Ille verò non solum triremem dimisit, sed maximo etiam fortunarum naufragio est affectus. Cæterum & filiorum orbitates, & lucra, & damna, & honores repulsaque, agritudines & incolumitates, aliaque tum prospera, tum aduersa, quæ quotidie accidunt, innumerabilia antè dicebat. Filium meum desperatum à medicis, extremum spiritum agere ad eum detuli, vt consulerem de loco sepultura. Ille suspensò aliquantulum & vultu & sermone, respondet tempus adhuc non esse talis consilij. Ego quia ex peste familia extra ciuitatem aberat, admiratus huiusmodi responsum, Quoniam, inquam, modo potero pater tempestiue deliberare, quem iam expirasse existimo? Rursus ille: Redi bono animo: tempus adhuc non est. Reuersus igitur domum, reperi puerum præter omnem spem melius habere. Neque tempus illud benignitate Dei ad hunc vsque diem apparuit: & spero filium potius de mea, quàm me de filij, sepultura cogitaturum. Sanè ipse suum obitum prædixit virginibus sanctæ Crucis per dies aliquot antequàm accideret. Neque minor in eo fuit demoniorum pellendorum, & discernendorum gratia spirituum. Qui affuit & vidit, mihi narrauit mulierem ad eum deductam, spumantem ore & dentibus frendentem. Quod ille videns, Attulisti ne, inquit, mihi hunc demonem, tanquam ad apostolum? Ite fratres, & querite qui sit me sanctior: sum enim homo peccator.

Eius prophetiæ.

Faculeas pellendi demones, & discretio spirituum.

Enimuerò illi magis orabant, genibus prouoluti. Agè, inquit, valeat fides vestra, quæ Chananæ profuit & centurioni. Imposita arreptij capiti manu, Quid, inquit, male demon venisti pauperulam hanc vexare? Vbi nunc superbia tua, quum de celo decidisti? Non te pudet depugnare cum muliercula? Agè, dimitte illam: Dominus Iesus te præcipitem agit. Signaculo suo insignita est. Videres inter hæc verba illam

Mat. 15, & 2.

Eia. 14.

contumaciam, atque oris distorti prauitatem explanari, illum tremorem palloremque in naturalem verti faciem. Admirantibus omnibus, & omnipotenti Deo gloriam reddentibus, liberata est.

Spirituum verò cogitationumque discretio vbinàm maior apparuit? Decrenerat monasterium monialium reformare: quod vt faciliùs assequeretur, assignare volebat illis in confessorem virum fidelem & sanctum. Is autem, vt erat bonus & simplex, recusabat, timens cum mulieribus implicari. Postquàm negauit, tacitus pœnitentia est: deliberat redire. Hunc autem cùm Laurentius procùl venientem conspexisset, priusquàm verbum presbyter ille faceret, aut diceret, ad quid veniret, dextra cingulum tenens, Benè facis, inquit, frater: nòui ad quid venias. Velim autem scias, veluti cingulum istud, (manu siquidem cingulum suum tenebat) sic à Deo te mihi esse permissum. Admirans ille, & magis corde compunctus: Accipe pro seruulo me, inquit: nunquàm mandata tua relinquam.

Consolatur
hominem
iam planè
desperatū.

De Plebano non tacebo, adulterio, simonia, furto, & omnibus probris infami: qui ad vltimam inopiam redactus, vt omninò neque se, neque filios posset alere, quos occultos alebat, impias sibi ipsi manus afferre statuerat. Hoc quum cognouisset in spiritu Laurentius, accersit illum, dicit quid cognouerit: solatur eum verbis charitate plenis. Tum declarat, accidisse hoc, permittente Domino, propter eius flagitia: & nisi respiciat, maiora minatur: Misereri tamen illius inopia: Dat illi deindè aliquot aureos, Quum eximiam charitatem miser ille vidisset: quippe qui vitæ malè actè conscius, pœnas potius aliquas, quàm eleemosynam expectaret: pròcidit ad pedes illius, & totus liquefactus in lachrymas, non poterat diuelli, promittens & iureiurando contestans vitam reformare: & comprobare quidem opere, quod promisit. Vixit autem postea aliquot annos, timens Dominum, & in mandatis illius incedens, magna cum admiratione hominum, qui eum antè cognouerant.

Nota ad mirabile quiddam.

Statueram, optimi patres, delibare potius miracula, quàm narrare. Mores etenim & angelicam in terris conuersationem describendam præcipuè susceperam: sed velut incurrens in hæc, silere non potui. Postea verò quàm necessè fuit, non omitam hoc, quod est genere præclarum, & magnitudine rarum, & fama notissimum. Sacra quædam virgo erat magnæ sanctitatis. Hęc per multos annos abstinentia, vigilijs, orationibus steterat ante Dominum. Accidit autem, vt solennitate corporis Christi, neque sorores aliæ, neque ipsa communicare diuinis mysterijs possent: & quum agrè ferrent, & illa in primis sanctissima mulier, oratum Laurentium mittunt, quia prope esset monasterium, vt si gratiam communicandi eo die habere non possent, ipse saltem dignaretur, dùm celebraret, pro ancillis suis orare. Promittit Laurentius. Quum autem celebraret ad populum, post eleuatum sacramentum factus extra seipsum est: detulitque eum spiritus ad illam mulierem in cella clausam, & contemplationi vacantem: quæ fortè tunc miro quodam desiderio communicandi teneretur, & sacra illi mysteria communicauit: siue in corpore, siue extra corpus, Deus scit. Ab oculis quidem totius populi non discessit, donèc ad seipsum reuersus ab illo pietatis officio, reliquum Missæ peregit. Quum autem virgo illa quod acciderat, sacerdoti nunciasset, sacerdos patriarchæ, iussit ille, vt gratias omnipotenti Deo agerent, non sibi: & vt nunquàm, donèc viueret, manifestarent. Hęc ego, Patres, & huiusmodi alia multa à Laurentio fieri optimum Deum crediderim voluisse, siue vt suam bonitatem atque potentiam nec temporum edacitate consumi, nec immutari malignitate morum, nec fidei nostra tepiditate imminui crederemus: siue vt ea etiam, quæ sacris literarum monumentis edita sunt, & alioquin videri solent impossibilia, faciliùs crederentur à nobis: quippe cùm legerimus Ambrosium, cùm esset Mediolani, Martini exequijs interfuisse apud vltimas Gallias: Seuerum item Rauennatem episcopum, ad Geminiani exequias Mutinam in spiritu concessisse. Increbrescere tanti viri fama quotidie, & latius atque latius diffundi cœpit. Habere eum sæpè apud se Eugenius Pontifex voluit: semper excusauit, metuens nè quid ei noceret curia Romana. Cùm autem Eugenius vrbe pulsus, Bononiam venisset, efflagitatus ab eo, refragari non potuit, quòd ampliùs neque alpes, neque itineris longitudinem, sicut antea fecerat, causari posset. Exceptus est à summo Pontifice, frequentibus cardinalibus, his verbis: Salue decus & gloria præsulum: ab vniuersa autem curia, maxima veneratione habitus. Voluit eum Eugenius apud se retinere,

Excipitur à Pontifice honorifice a modum.

sed

sed imbecillitate corporis excusans, paucos ibi moratus dies, redijt indè latior, quàm ierat. Reliquit ibi maximum odorem sanctitatis. Pari amore seu maiore etiam Nicolaus quintus Pontifex nobilissimus eum dilexit, vt in illo ornando certauerit cum Eugenio. Nam sicut ille episcopum, cum primùm potuit, fecit: ita hic patriarcham, cum primùm oblata occasio est, creauit. Gradensi siquidem patriarcha mortuo, patriarchatum à Grado, nobili quondam vrbe, transfulit Venetias, idque nec cognita, nec postulata Senatùs nostri voluntate: quippe qui non minùs hominem, quàm ciuitatem, eo facto exornare cuperet. Allata res haud satis placuit Senatui, verenti nè spiritualis & ecclesiastica dignitas, auclta opibus & autoritate, veteres, quas cum superioribus episcopis discordias habuerant, renouaret: beatissimi tamen patris mansuetudo dirimit facillè dubitationem. Adijt enim cōtinuò ducem & collegium, sese dixit abhinc duodeuiginti annos inuitem episcopum factum, & à quiete sua in hos turbines secularis iniectum: desiderare nunc quietem, & minui magis pondus præsulatùs quàm augeri, sibi esse in animo, hoc oneris quibuscunque posset modis deprecari, nisi ipse dux, ad quem ciuitatis suæ dignitas pertineret, fortè sentiret aliud: pro cuius honore, quoniam ita de se merita ciuitas esset, nullum laborem recusare deberet. Excitauit omnium lachrymas sanctissimi patris mista charitati humilitas. Dux, qui rem hanc ægerimè antè tulerat, & ab Eugenio tentatam semper impugnauerat, statim ex sua toriusq; collegij sententia enixè cum rogare cœpit, vt libenti animo id muneris susciperet. Sic quod inuidiosum fuerat in dignitate, ex mansuetissimis sancti viri moribus gratissimum factum est.

Nicolaus
V. fecit eum
Patriarchā.

Patriarcha
tus Venetias
transfertur.

De dictis ab eo memoratu dignis, & summa nominis eius celebritate. Cap. 9.

SED quia mores & actiones illius hæcenus profecuti sumus, subiiciemus etiam de dictis aliqua memoratu digna, quantum meminisse ex domestica consuetudine potuimus. Dicebat, serui Dei non esse, à magnis peccatis cauere: id enim esse secularis hominis: sed parua vitare, nè charitas refrigesceret. Non simul ac corpus extenuatum fuerit, de abstinentia remittendum: propterea enim abstinentiã Tribus monacho opus esse: desiderio, moderatione, & gratia. Nam vbi horum aliquid desit, ibi persequerantiam esse non posse. Humilitatem esse torrenti similem, qui ætate tenuior, quasi serperet: hyeme verò atque vère, inundaret. Sic humilitas in prosperis quidem exigua, in aduersis magnanima esse debet. Minime sibi placebant in monasterijs ampla ædificia: & cum videret latiora cellasve ampliores, caput quassans, dicebat: Nō sic patres nostri, non sic. Dormitorium ipse fecit apud Leoniciũ ex sepe & creta, cum tamen lateritiũ facere facillè posset propter monasterij facultates. Dicebat enim, nullam rem monachum adspicere debere in hoc seculo, quæ desiderium illius teneret. Maxime pensanda esse eorum proposita, qui se conferrent ad religionem, nè, dum ineptus suscipitur, ab eo aptus corumpatur. Dicebatque, cum augeretur nimium numerus, rigiditatem vitæ atque monasticum vigorem diutiùs non posse consistere. Raram siquidem esse perfectionem. Memini adolescentem nobilem ad monasterium confugisse: quem cum intellexisset fratrum nimis suasionibus pellectum, patri flagitanti reddidit, dicens: Accipe filium tuum, religionis propositum à sancto spiritu est, non ab humana suadela: & est longè deterius, ab religionis vita deficere, quàm eam nunquam suscepisse. Ex quo die factus est sacerdos, quotidie Missam celebrauit, nisi valetudine impediretur. Dicebatque, qui, cum posset Domino suo frui, non frueretur, facillè se declarare, Domini sui curam non habere. Pudicitiam cum carnalibus blandimentis, nihil aliud esse, quàm ignem extinguere velle, & ligna superinijcere. Paupertatis donum quantum esset, neminem nõsse, nisi qui secreto cubiculo & contemplatione delectaretur. Consultò Deum gratiam religionis hominibus occultasse: nam si cognosceretur illius felicitas, omnes ad eam concurrerent. Neminem bene scire quid esset humilitas, nisi qui à Deo accepisset, vt esset humilis. In nullo enim tam falli homines, quàm in vera humilitate cognoscenda. Veram scientiam esse, scire hæc duo: Deum esse omnia, & se nihil. Sæpè monebat, nunquam amittendam de Deo fiduciam. Illam esse, in qua animæ vita consisteret. Diuitem dicebat non posse saluari, nisi per eleemosynam. Tanto facilius esse munus Imperatoris aut ducis, quàm episcopi, quãto difficilius esset, quæ nõ videas regere, quàm quæ videas. Inter labores publicos bellorũ, quæ eius

Eius sententia memorabilia.

Quotidie sacrificat.

Religionis monasticæ felicitas.

Vera scientia.

etate

ætate plurima fuere, dicebat senatoribus nostris: Si vultis Dominum vestri misereri, nihil vos ex vobis aut esse, aut posse iudicetis. Bonum principem assimilabat capiti: quia sicut caput & lingua implorat auxilium pro reliquo corpore se non mouente, ita principis oratio potest placare Dominum, quamuis populus alijs intendat. Vitanda monebat, quæ multis obstaculis impedirentur: quia opera spiritus sancti facilia essent & equabilia, diaboli aspera & plena sentibus. Et cum de rectoribus ciuitatum secularibus loqueretur, quasi illorum laboribus condolens, non sine clementia Dei fieri putabat, vt virtutis comes esset gloria, & quasi laborum curarumque delinimentum aliquod: tantisper autem gloriæ cupiditati ignoscendum, dum virtutem velut ancilla sequeretur, non autem quasi domina præcederet. Innumerabilia alia sapienter & dixit, & sensit, quæ quidem referre, infinitum est. Ceterum iam plenus erat dierum, nomenque illius & fama latius quotidie fundebatur. Nemo veniebat ad hanc urbem, qui non vel in primis spectaculis appeteret hunc patrem videre. Taceo vulgus & turbam sine nomine, qui, quacunque incederet, ad eum visendum, veluti ad angelum de cælo demissum, per vias & compita concurrebant. Cardinales omnes, duces & principes domi cum inuisere, vitam inuestigare, thalamum, cubile, cœnaculum, omnia lustrare oculis & venerari. Franciscus Sfortia Mediolani dux & Blanca vxor, Galeatium maiorem natu & magne spei filium adhuc impubem, Venetias cum misissent, illud in primis mandauere, vt puerum ad sanctum virum deducerent, vt imponeret illi manum, & eius orationibus commendarent. Bartholomæus Collionus, clarissimus hac ætate dux, magnam ad eum vim auri derulit, quam in pauperes disperiret. Quod fuit & in militari viro propter deuotionem, & in patre nostro propter opinionem, rarum & singulare. Iam aduenæ & peregrini omnis ordinis & generis, Pannonæ, Germani, Galli, Hispani, vel qui Romam ad limina Apostolorum, vel qui in Orientem ad Dominicum sepulcrum pergerent, tum felices auras sperabant, si benedictione huius patris accepta discederent. In maximis verò patrie periculis dux noster atque senatus non aliter ad illius orationem confugere, quam ad oraculum quoddam. Quantum autem illius oratio proficeret, vnum aliquid prius, quam partem hanc claudam, in testimonium referemus. Est prope Corcyram locus asper & incultus, vbi vir habitauerat eremita triginta & amplius annos, vitæ abstinentia & orationibus, & quod primum ferebatur, prophetiæ spiritu insignis. Gerebat fortè Corcyre negotium vir quidam de nostris, tam genere quam moribus præstans: qui cum arderet bellum, quod cum Philippo Mediolani duce gerebamus, & afflictiores viderentur esse res nostræ, adiit virum Dei, rogat eum, nunquid Veneta respublica, vt ferebatur, deplorata esset. Ad quem eremita: Commotus est furor Domini, inquit, contra vos, quia verbum Domini proiecistis: & nisi potestis vestri lachrymæ interpellarent pro vobis, iam dudum quasi Sodoma periissetis. Tale de Laurentio testimonium retulit eremita in medijs Corcyre rupibus & speluncis. Cui non solum Laurentius, sed omnes ferè mortales incogniti erant & inauditi.

Celebritas
nominis
sancti viri.

Efficacia
precii eius.

Charitas
erga oues
ipsi commissa.

Porro charitas illa, qua suas oues prosequeretur, vix animo concipi posset, nedum verbis explicari. Totus illi pontificatus inter grauissimorum temporum maximorumque bellorum turbines consumptus est. Non erat contentus propria oratione: animabat hortando, monendo, obsecrando, iubendo, vt profecto tantæ charitatis & ardoris vel minima pars vim cælo inferre potuerit. Et hoc, si mihi liceat, proculdubio dixerim fuisse Quirinæ matris suæ præsagium, quod filio nascenti præcata est: ijs præcipue temporibus, quibus ter quaterve in præcipiti fuit Venerum imperium.

De vltima ipsius valetudine, & quæ in ipsa dixit aut fecit. Cap. 10.

A Gebat annum quartum supra septuagesimum, corpore quidem imbecillo & tenui, sensibus autem integris, & sine vlllo vitio valetudinis: nisi quod ingravescens ætas, additis inedia, vigilia, aliorisque ab ipsa adolescentia susceptis incommodis, totum corpus pariter attriuerat. Nos autem de eius vita plusquam de nostra solliciti, hortabamur vt audiendi onera deponeret. Quibus ille, vultisne locum, qui mihi commissus est, deseram? Nam quod ad ieiunia, vigiliis & castigationem carnis attineret, senescere corpus, spiritus iuuenescere videbatur: & aut Paulum referebat, qui nonagenarius vescebatur palmulis: aut Hilarionem, qui octogenarius farinula, aut alium de patribus antiquis. Vt autem nihil ad cumulatam gloriam decisset, perseue-

perseveravit scribere vsque ad eam diem. Fortè tunc librum de gradibus perfectionis absoluit. Dum autem post cibum mecum de more ambularet, Quàm libenter abirem, inquit, si Domino placeret. Neque enim melior sum, quàm patres mei: sed tu bone Iesu obsequi non debes voluntati meæ, sed vtilitati populi tui. Voluit autem Dominus preces eius audire. Febri post paucos dies acerrima corripitur. Lectum paramus: ille commotior & indignanti similis, Mihine plumam paratis? Qui mollibus sternuntur, in domibus regum sunt. Non in pluma Dominus meus, sed in durissimo ligno cubitavit. An non meministis, quid beatus Martinus in re simili responderit, nõ decere Christianum hominem mori, nisi in cinere & cilicio? Nihil igitur tunc profecimus, victique ad eius mattam detulimus inter brachia. Cùm autem neque medicis, neque pecuniæ parceretur, & ministrantium circa se studium videret, compungebatur animo: En quanta, dicebat, ob huius sacci vilis sanitatem parantur: quanta perduntur: cùm interea pauperes Christi non panem, non stratum, non ignem habeant, vbi calefiant. Intellexit aut vir sanctus migrationis diem aduenisse. Haftenus, inquit, filij per iocum res acta est, seriò nunc agitur. Propè est sponsus: eundem ei obuiam. Et sublatis in cælum oculis, Venio, inquit, ad te bone Iesu. Observatum est autem ab ijs, qui ministrabant ei, quòd aliquando plenus animi, ardore quodam spiritus in cælum ferri gestiebat: interdum verò in profundum sese humilitatis abijciens, pertimescere videbatur diuinum iudicium. Nam dum ego ad eum non sine lachrymis dicerem, Quàm læto animo migrare debes, ô pater, cui palma cælorum parata est: Decerni, inquit, fili fortibus solet hæc palma, non ignaui mei que similibus. Hæc humilitatis: illa verò quàm plena fiducia? Nam cùm nos lachrymari videret, Abite, ait, hinc cum vestris lachrymis: tempus lætitiæ est, non lachrymarum. Sic in fiducia Macarium, in timore Arsenium referens: inter vtrunque incedens, vt cum fiducia metueret, nec sine timore consideret. In campum igitur cum morte descensus, armari se sacramentis Ecclesiæ, & ad sacellum inter manus deferri postulavit. Et cùm è strato subleuatus, innixus humero meo, labantia membra regere non posset, paululum resedit. Effundebar totus in lachrymas. Quod ille aduertens: Quid ploras, inquit, Bernarde fili? Da mihi dexteram. Quam quum ambabus suis tenuisset, Confide, inquit, & bono animo esto: nunquàm enim te deseram. O vocem dulcem pariter & acerbam. Nescio quomodo non elanguit cor meum: nisi quòd temperata fuit tam certa promissione mœstitia. Certè illius diei, illius loci, patres clarissimi, debeo nimis crebrò meminisse. Legatum, quod à dulcissimo patre mihi relictum est, omnifide & spe velut brachijs amplexabor, quasi ob signatū ab angelis, subscriptum à beatis spiritibus: quorum gloriosam & innumerabilem multitudinem ad suscipiendam fidelis conserui animam cubiculum illud compleuisse non dubito. Quam verò suppellectilem creditis fuisse compertam in his edibus? Putatisne aurum aliquod aut argētum? Illud admirabilius, quòd nullum omninò librum possederit. Cùm quotidie legeret aut scriberet, librum tamen vllum possidere noluit. Testamētum omne, quod fecit, efferri sese iussit nulla pompa ad monasterium suum, quod abest duo millia passuum extra ciuitatem, ibiq; in sepulcris fratrum reponi. Neq; semel præcepisse contentus, quasi diuinaret, quid cōtentionis de illius sepultura esset futurum, vocari nos iterum iubet. Scitis, inquit, quæ de sepultura mandauit? Facite quod iubeo: nolite pompam parare. Neq; enim is sum, quem fortè existimatis: Antonium imitatus & Hilariem, qui in locis obscuris sepeliri voluerunt, nè colerentur à vicinis.

De oratione, quam habuit antè quàm migraret è vita, & de duobus miraculis. Cap. II.

SV scepta verò paulò ante diem sacri olei vnctione, sermonem habuit de mortis vtilitate ac de cælesti vita, mirò quodam sensu ac grauitate verborum. Nam vt erat supinus, aliquandiu tenuit in cælum oculos. Tum denuò semiclausis, in hanc sententiam fari cœpit: (verba etiam, quantum potuimus tenere, subiiciuntur) Videtis, ô filij, horam meã aduenisse: benedictus Deus, qui eam tandè venire voluit, cùm nulla sit alia via, quæ ducat in cælū. Ille enim venit nobis via, veritas & vita, vt eie. Ioan. 14. Et de paradiso miseris exulibus, viam signaret in patriam redeundi. Si enim in hac vita tantum sperantes sumus, miserabiliores sumus omnibus hominibus. Sed absit à nobis tam stulta cogitatio. Quid enim vita hæc, nisi lanugo quædam (vt ille inquit) 1. Cor. 15. & veluti Sap. 5.

1. Cor. 15. & veluti memoria hospitis vnus diei praterentis? Christus pro nobis mortuus est primitiæ dormientium. Pudeat nos mortem timere, cum Dominus noster propter nos mori voluerit. Hunc diē semper ante oculos habui: tu scis Domine: quanquam dum vitam meam considero, confusio sit mihi potius appellanda, quam vita. Sed in spiritu humilitatis suscipe me, bone Iesu, vita & salus animæ meæ. Neque enim in iustificationibus meis prosterno preces meas ante faciem tuam, sed in miserationibus tuis multis. Illa ego ovis amissâ, ad te pastorem redeo. Vocem tuam noui, non alienorum: peto Domine, vt ad ouile me reducas. Potésne spernere vocem clamantis & confugientis ad te? Nōne tu ille, qui dixisti, Clamabit ad me, & ego audiam eum: cum ipso sum in tribulatione? Ecce clamo plūs corde, quam ore, Domine: ecce tribulatio proxima est, & non est qui eripiat, nisi tu bone Iesu. Sed neque felicitium spirituum sedes affectare ausim, qui speciē intuentur sanctissimæ Trinitatis. Portio tamen aliqua creatura tuæ, postulat micæ suauissimæ mensæ tuæ. Nimum mihi fuerit, & heu quam nimum, si subitus calceos infimi electi tui loculum aliquem huic pusillo tuo seruulo non negaueris. Conuersus deindè paululum ad adstantes, ait: Vos intereā fratres, seruate Domini præcepta. Omnis enim caro fœnum, & omnis gloria eius tanquam flos fœni. Contemplamini me: Ecce aruit fœnum, & flos eius cecidit. Horam hanc quis poterit euadere? Sed mihi credite, filij, nihil est præstantius, quam seruire Domino. Hæc cum dixisset, sublato paulisper brachio, quod denudatum tenebat, caligantibus oculis, vt Isaac illum antiquū videre te diceret, adstantibus crucis signo, Benedicat, inquit, vobis Dominus Iesus, fratres & viscera mea, & benedicat filijs meis qui absunt, quos in Domino parturij. Det vobis cor, vt eolatis cum: aperiat animum in lege sua, neque vos deferrat in tempore malo. Benedicat principi nostro, & vniuerso senatu, vt fortem cōmissi sibi principatus, ad honorem Dei & commune omnium ordinum bonum, sibi traditam recordentur. Benedicat deniquè populo meo, cuius amorem, pacem, cōcordiam Dominus in dies magis atque magis conseruare & augere dignetur. Dilucescere cœperat, & iam antea percrebuerat viuere diutiùs eum non posse. Mota igitur vniuersa ciuitas est. Canonici quidem primo diluculo sunt ingressi: quos dulcissimè recognoscens, ab his veniam petebat, si muneri suo non satisfecisset. Diuinum honorem commendabat & ecclesiæ cultum: tum vt mutua inter se charitatem seruarent. Postremò rogabat, vt in diuinis officijs sui meminissent. Quid ibi rursus lachrymarum, bone Deus, quid clamorum edebatur? Illum patrem, illum dominum, præceptorē, ducem. Paulò post procuratores sancti Marci ingressi sunt, & alij principes ciuitatis, sacerdotes & religiosi viri. Nullus deniquè ciuitatis ordo arceri foribus potuit. Loquebatur vnicuique aliquid ad salutem. Procuratoribus & principibus pauperes, iustitiam: sacerdotibus honorem Dei, negotiatoribus charitatem, aduocatis pauperum causas, singulis deniquè officiorum suorum munera commendat: vt admirabile fuerit artus illos penè exanimēs, intento semper spiritu laborem loquendi, benedicendi que per totum biduum (tantum enim superuixit) perferre potuisse. Nusquam magis enituit illa puritas & altitudo animi. Neminem respuit, omnes pari fronte suscepit: vt neque pauperis, neque diuitis, neque secularis vlla apud eum videretur esse distinctio. Plura intereā tum prædixit, tum fecit digna memoratu: quorum duo tantum subijciemus, vt appareat, omnem huius sanctissimæ vitæ partem, signis atque portentis, sicut cæteris claruisse virtutibus. Erat ei charissimus in Christo filius Marcellus nomine, clarus genere, sed vita clarior, vir bonus & iustus. Laurentium autem sic diligebat, vt palàm diceret, si quid de eo accideret, se nullo modo superuicturū. Cum audisset igitur de illius valetudine, continuo accurrat: introducitur ad eum: cui ad eius osculum inclinato Laurentius submissa voce: Marcelle, inquit, quid de discessu meo cruciaris? Ego quid præcedo, sed tu me propediem sequeris. Sic Domino placitum est, vt hoc Paschate nos iterum mutuo amplexemur. Lætiore ille huiusmodi verbo, quam tristiore, initio Quadragesimæ acri valetudine corripitur, & in Paschate, vt prædixerat, ad sepulturam elatus est. Dilectissimo autem filio Hieronymo, grauiter laboranti, salutem & prædixit, & reddidit. Nam cum destitutus à medicis pro mortuo haberetur, mater autem & sorores nihil iam spei nisi in patris huius orationibus haberent, misit ad eas sanctus hic pater, qui dicerent, bono animo essent: neque enim illa ægritudine moriturum. Quod sicut dixit, ita factum est. Paulò enim post reliquit eum febris, & pristinæ valetudini restituitur.

Deuota spiritus emissio, & inhumati corporis diuturna permansio. Cap. 12.

SED iam dissoluebantur sanctissima illa vincula carnis & spiritus, & quæ indissolubili pace per tot annos atque concordia vixerat, iubente Deo, illa terræ, spiritus cælo reddendus erat. Claudere paulatim coepit oculos facie quadam hilariori, & membra omnia explicare, quasi de labore ad requiæ transiturus. Quas ibi cæternas angelorum aduenisse vidissemus, si corporeis oculis potuisset videri illa societas? Tali igitur comitatu inter eorum cælestes voces & cantus felicissimus ille spiritus, velut igniculus in cælum emicuit. Hic finis sanctissimi patris verè felix, verè beatus. O si mihi nunc liceat laxare habenas lachrymis, & liberius lamentari. Vim facio mihi, patres. Erumpunt lachrymæ, nec cohibere me possim: sed non est huius loci: secretum cubiculum aptius est: ibi promissa tua, optime pater, quum necessè fuerit, repetâ: ibi dexteram tuam testabor, præsertim cum sæpè aliàs in maximis periculis inuocatus, me miris modis adiuueris. Orta altera luce, effusa incredibili concursu tota ciuitas est: vi penè fores effractæ, vt in ecclesiâ subito deferri necessè fuerit ad oculos populi de pascendos. Tanta autem continuò circumstetit feretrum multitudo, vt à gradibus chori, vbi positus fuerat, raptus deinde sit, non hominum manibus, sed sola sese comprimentium atque impellentium turba, vsque ad valuas ecclesiæ. Discissæ vestes, sublari calcei, omnia ad ueneratione direpta. Cæterum vt primitiæ aliquæ sanctificationis, & publicum iam apparere testimonium inciperet, scholæ illæ quatuor celeberrimæ. (sic enim eas appellamus) nõ quasi ad mortuum, sed ad viuentem & sanctum, & viris frequentissimæ, & ornatu ac pompa, non quidem lugubri aut funebri, vt solent in mortuorum clationibus, sed vt in processionibus ac supplicationibus, quum gratiæ publicè Deo redduntur: sic nullo publicè aut priuatim iubente suadente ve, sed ipsæ per sese sic instructæ auratis cereis, & omni honoris ac lætitiæ significatione accurrere. Quale illud etiam testimonium, quod bini ex vestris fratribus, quum ad illud officium, vt cæteri, adissent, audire sibi visum sunt suauissimos quosdam cantus & inauditas modulationes? Redeuntibus autem ad monasterium, & illis non cessantibus, tum alter ad alterum, Audisne frater has melodias? Quidni audiam, inquit alter: angelicus planè mihi videtur iste concentus, non humanus. Idem affirmare alius coepit. Vtrisque igitur admirantibus, nunquam illi cantus, quo ad usque ad monasterium peruenierunt, cõticuere. Expletis officijs, quum offerendi tempus aduenisset, ecce quo pacto, præcipuo quodam Dei iudicio, tunc quidem occulto, sed paulò post aperiendo omnibus, lis oriri cœpta inter patriarchales canonicos, & fratres sancti Georgij: Hi quum ex præcepto patris nostri repeterent, quod mandauerat de loco sepulturæ: illi sacros canones afferrent, vt prælati in proprijs ecclesijs sepeliretur: neque semper defunctorum ordinationibus parendum, ex Marcellini Pontificis exemplo: qui quanquã corpus suum inhumatum sub anathemate permanere iussisset, visum esset tamè sanctis patribus non tã hominis, quã pontificis habere rationem. Interim autem sacrum illud corpus in ecclesiæ sacrarium reponitur, quasi litis euentum expectaturum. Accidit autem res omnibus retrò seculis inaudita: pace dixerim sanctorum aliorum omnium: quod quidè extet ex eorum monimētis. Nam ibi corpus illud dum reponitur, altero ac tertio die, nec corruptionis aliqd, nec foetoris apparet. Itemque & quinto & sexto nihilominus integrum perseuerat. Tanti rei miraculo excitata, accurrit vniuersa ciuitas: vident & exquirunt diligentius, nunquid sit delibutum vnguētis: omnia membra contrectant. Nihil pigmenti aut artis, nihil rigoris in membris, foetoris longè minus: quin potius odorem suauissimum membra illa spirare videbantur. Addit miraculum miraculo. Nam post biduum rubescere genæ, & viuis per membra sanguis conspici coepit. Et iam capere non poterat sacrarium illud concurrentem turbam, & sese inuicem comprimentem: vt octauo tandem die necessè fuerit in ecclesiam publicè deferri, ad oculos populi exatiandos. Tum verò & admiratio, & stupor, & clamores. Igitur qui litigant, & instantius postulant, & hi custodiunt diligentius. Reponitur iterum in sacrarium, vbi per dies quadraginta perseueravit incorruptus & integer. Omnibus illis diebus nunquam non visitatus est: nunquam sacrarium illud non apertum omnibus fuit, videre & venerari volentibus, donè septimo supra sexagesimum die, quum alio qui satis comode seruari posse non videretur, sepulturæ traditus est officijs & honoribus, non quibus cæteri solent, de quorum virtute & meritis ambigatur: sed quasi sancti cuiusdã

Reddit spiritus S. Laurentius.

Publicum eius sanctitatis testimonium.

Carthusiani duo audiunt angelicas cantiones.

Contentio de eius sacro corpore.

Insigne miraculum.

Diebus 67. manet corpus incorruptum.

cuiusdam reliquæ, sic cum omni honore collocatæ, decimo sexto videlicet Calendas Apriles, quum sexto Idus Ianuarias migrasset ad Dominum. Multi non solum ex Italia, sed Illyrico etiam atque Epiro, ad id ostentum domo profecti. Medici omnes, & præsertim Gerardus Veronensis, medicus ætate nostra omnium nobilissimus, qui cum in hac ægritudine visitauit, naturæ nulla vi fieri posse testati sunt, præsertim cum putrida febris laborasset. Diffusus enim per venas putridus & corruptus humor, corruerit necesse fuit reliquum corpus: vt impossibile penitus extiterit, absente calore naturali, vel paruum aliquid temporis integrum incorruptumq; manere. Quantum igitur, quamq; admirabile spectaculum fuerit, aliorum sit iudicium. Nam si beatissimo Bernardo honori datum est, vt dandum erat, quod corpus eius triduo inhumatum subsisteret: quid Laurentio nostro tribuendum, qui tot dies & penè menses integer & incorruptus euasit? Mota ciuitas tantæ rei miraculo, dare operam voluit, nè eiusmodi ornamento, vel primi scilicet, vel sanctissimi patriarchæ reliquijs, patriarchalis ecclesia spoliaretur. Hoc facto relatū in memoriam illud beatissimi Martini Turonensis episcopi: qui quum apud Condatensem Pictaunorum urbem diem obiisset, & Pictaui, apud quos obiisset, retinere vellent: Turonenses autem repeterent proprium antistitem, tandiū in contentione res illa versata est, donèc à Turonensibus furto sublatus, propriæ ecclesiæ restitueretur. Quæ autem miracula deinceps acciderint, quæq; accidant quotidie, ad sepulcrū illud diuinam opem poscentibus, ea non aggredi fatiū existimaui: quippe quæ innumerabilia sunt. Inquirentur fortassis aliquando diligentius ab ijs, quorum sicuti auctoritas maior est & officium solennius, ita vix crediderim fieri posse, vt tanti luminis splendorem Deus iacere diutiū in tenebris patiatur.

Miracula
ereberrima
ad eius se-
pulcrum.

CERTAMEN SANCTI MARTYRIS

POLYEUCTI, AVTHORE SIMEONE

Metaphrasæ.

IANVAR. 9.
Beda & Vfu-
ardus hunc
habent Idi-
bus Febru-
arij.

Nearchus
& Poly-
euctus milites
amicissimi.

Test vlla alia pulcherrima narratio, pulcherrima quoque est narratio admirabilis martyris Polyuucti. Nam cum utilitate, magna quoque est coniuncta iucunditas. Huius autem rei potest ea non falsam testem adducere experientiam. Dicatur ergo, & à nobis in medium proferatur pijs Deique amantibus auditoribus, vobis quoque pro viribus quæ vestra sunt afferentibus, aures orationi attentas exhibentibus, promptumque & alacrem animum præbentibus narrationi.

Tempore Imperatorum Decij & Valeriani, erat quidam Nearchus & Polyuuctus, studio quidem milites, amicitia autem ita inter se deuincti, vt longè magis, quam si inter eos intercessisset sanguinis & cognitionis necessitudo, summo suū inuicem desiderio & insigni concordia ac consensione coniuncti essent eorum animi, & vterque in alterius corpore se putaret viuere & spirare. Erat autem Nearchus quidem Christianus & fidelis, pietateq; ac vera religione perfectus. Egregius autem Polyuuctus, gentilis quidem religione, & veritatis luce nondum illuminatus, alioqui se Christianum accurate conseruans, & omni virtute exornans: & erat quidem olea frugifera, hoc autem solum ei deerat, quod nondum erat in domo Dei. Quoniam autem Decius ille & Valerianus non rectè vtebantur imperio, nec eum, qui illud eis dederat, agnoscere & colere volebant, immò verò manum impiam & cum Deo pugnantē, in ipsum erexerant: & non solum eum negabant, sed omnes quoque subiectos scriptis edictis incitabant, & omnibus modis arcebant à Dei cognitione: & deos prohdolor falsos & vanos, in veri Dei locum constituebant, & illos colere & adorare cogebant, qui minùs habent sensus, quam lapides & statua.

Quoniam ergo hæc ita habebant, & proposita erant supplicia & præmia: ijs quidem qui parebant, honores, dona, & pecuniæ: ijs autem, qui non parebant, minæ, poenæ, & vltimum malum mors: amico rimuit Nearchus, & putauit hoc esse tempus, quod effecturum esset, vt dissensio in religione, eorum quoque dissolueret amicitiam. Hæc cum in ani-